

A mezőgazdasági népiskola fejlődése.

A 43 éves multra tekintő mezőgazdasági népiskoláknak sikerült az évek folyamán sok szervezeti hiányosságát kiküszöbölni, s ezzel a gyakorlati iskolaféleséget fokozatos fejlődéshez juttatni. Legutóbb az 1940. évi XX. tc. életbeléptetése és ennek során kiadott rendelkezések nyitottak tágas teret az intézmény továbbfejlődésének.

Fenti törvény az elemi népiskolát 8 osztályossá teszi, egyidejűleg pedig mindennapos rangra emeli a mezőgazdasági népiskolát. Az intézkedés egész sorát hozza a célszerű újításoknak, egyben igen erős lendületet ad a mezőgazdasági népoktatásnak is.

Eddig ugyanis a mezőgazdasági népiskolákban, az iparos és kereskedőtanonc iskolákhoz hasonlólag, hetenkint egy-egy osztálynak csak 10 órás tanítása volt. Ezt a kevés óraszámot is lehetett a sürgős mezői munkák idején heti 5 órára lecsökkenteni. Jövőben az őszi és tavaszi hónapokban egy-egy osztály továbbra is heti 5 órás gyakorlati tanításban részesül, viszont október hónap közepétől — április hónap közepéig, amikor a mezői munkák szünetelnek, a tanítási óraszám heti 25-re emeltetett. Az óraszámokat tovább emelni nem lehetett, mert a fiútanulók levante foglalkozása hetenként külön négy órát vesz igénybe.

A mindennaposág azt eredményezi, hogy az osztályok az eddig 280 évi óraszám helyett ezentúl 640 órás oktatásban részesülnek. Hatalmas fejlődés, amelynek nevelői és oktatói előnyei máris szembetűnők a fokozatos iskolázás, a tanítási anyagnak jobb elsajátítása, a gyakorlati foglalkozások és tanulmányi kirándulások kiszélesítése szempontjából. A bekövetkezett óraszámemelésnek egyes szülők által még most is hangzottatott hátránya az, hogy a 12–14 éves gyermekek ilyenmű iskoláztatása elvonja a tanulókat az otthoni munkától, a szegényebb sorsúakat pedig attól, hogy télire cselédnek szerződtesseék gyermeküket. Ez azonban csak látszati hátrány a mezőgazdasági iskolával szemben, mert ha a gyermek a kötelező elemi iskolában járja a VII. és VIII. osztályokat, a helyzete ugyanaz, azaz mindennapos iskoláztatásban részesül. Az iskoláztatás alól kibúvót átmenetileg csak ott találnak, ahol nem nyílt meg a VII. osztály, vagy pedig tanoncnak tudják szerződtetni a serdülő fiatalokat. Ha azonban általánosan megszervezik a VII. és VIII. osztályokat, az iparos és kereskedő tanoncokat csak 14 év betöltése után és legalább 8 elemi osztály elvégzése után szerződtetik, a helyzet e téren is kellő megnyugváshoz fog jutni.

Eddig a mezőgazdasági népiskola köteles volt felvenni minden 12 évet betöltött tankötelest, ha az nem iratkozott be valamelyik polgári vagy középiskolába és tanoncnak sem szerződött. Ezentúl nem a 12 éves korhatárra, hanem az elemi népiskola VI. osztályának elvégzésére került a felvétel súlypontja. Ez a rendelkezés is újabb, a megszokottól eltérő változásokat hozott, mert a mindennapos mezőgazdasági népiskola csak a VI. osztályt sikeresen elvégzettek veheti fel, míg a csak III-V. elemi osztályt végzettek jövőben kötelesek tanulmányaikat az elemiben folytatni korukra való tekintet nélkül. Hogy mit jelent ez a rendelkezés

a mezőgazdasági népiskolára, az könnyen áttekinthető, ha tudjuk, hogy eddig akadtak olyan 12 évet betöltött tanulói is, akik csak III. elemi osztályt végeztek. Ezentúl igen helyesen és egységesen a VI. osztály elvégzésében lett a tanulók előképzettsége megállapítva. Ez pedig újabb eredmények hordozója a tanítás, nevelés és az oktatás terén. A rendelkezés hatását érezni fogják közvetlenül az elemi, közvetve pedig a kiegészítő iskolák is. Az a tény, hogy a mezőgazdasági népiskola eddig kényszerült minden 12 évet betöltött fiú és leány tankötelest befogadni, azt eredményezte, hogy tanulóinak és osztálycsoportjainak száma aránylag magas volt, mert nemcsak a gazdák és földművesek, hanem a földdel és a vele való foglalkozással kapcsolatban nem levő szülők gyermekei is jártak az iskolába. A földműves és gazdagyermekek mellett a leendő tanoncok, kifutók stb. is kényszerültek az őket nem érdeklő gazdasági ismereteket tanulni és a gyakorlati foglalkozásokban résztvenni. Az új rendszer megvalósította a kiválasztást, mert ezentúl a mezőgazdasági népiskolába csak kimondottan gazda- és földművelő gyermekek járnak, míg a földdel kapcsolatban nem levők az elemi iskola VII. és VIII. osztályát látogatják.

Önként érthető, hogy ezzel a rendelkezéssel a mezőgazdasági iskolák tanulóinak és osztályainak száma csökken, az elemi iskoláké pedig gyarapodik, a felső osztályok benépesíthetők lesznek. Kezdetben és átmenetileg lesznek zavarok a tanulóknak a kétféle iskolába való sorolása és utalása terén, ezeket azonban a tanügyi hatóságok szükség esetén elintézéshez juttatják. Az elemi iskola VII.—VIII. osztálya általában és ipari alapismereteket heti 5 órában tanít; emez pedig szakirányú mezőgazdasági tudnivalókra heti 15 órában oktat. Megrovandó és felelősségre is vonható tehát az elemi iskola és tanítója, ha a felső osztályok benépesítése érdekében földműves és gazdagyermekeket toboroz iskolájába, s ugyancsak ilyen alapon bírálendő el a mezőgazdasági népiskola is, ha ipari és kereskedelmi pályára készülöket vesz fel tanulói sorába. A tanoncok szerződésekor az elsőfokú iparhatóság, vagyis az ipartestület állapítja meg, hogy a tanuló az iparos, avagy a kereskedő tanonciskolába járjon. A mezőgazdasági és az elemi iskola között felmerülő ilyenmű vitás esetekben a kir. tanfelügyelők intézkedése a döntő.

A kiválasztásnak a fentiekben vázolt megvalósításával lett a mezőgazdasági iskola igazi gazdasági iskolává, a gazda- és földművelő fiúk, valamint leányok valódi intézményévé, míg eddigi szervezetében a tömegiskola jellegét viselte. Új szervezetében jobban érvényesülhet a minőségi és szakirányú tanítás a külön képzett tanerői, gyakorlóterülete, mezőgazdasági felszerelése révén, amelyekkel egyik elemi iskola sem rendelkezik. Mindezekből következik, hogy mezőgazdasági helyeken és tanyaközpontokban a tanulók túlnyomó többsége gazdálkodó szülők gyermeke, ezért a VI. osztályt végzetteknek a mezőgazdasági iskolát kell látogatniuk. Városi és ipari központokban viszont nincs jelentősége a mezőgazdasági iskolának, mert itt földművelő és gazda gyermekek kevés számmal vannak, vagy nincsenek is, ezért a tanulóknak az ipari és kereskedelmi ismereteket nyújtó VII.—VIII. osztályok megszervezése szükséges.

Érdekes jelenség, hogy a mezőgazdasági népiskolákban eddig több volt a leány, mint a fiú tanuló. Így lesz ez a jövőben is, mert a földművelő szülők a fiúgyermeket inkább taníttatják, tanoncnak is szerződtesik, míg a leányokat nem szívesen engedik el a szülői környezetből. Ez a körülmény előreláthatólag nagy jelentőséggel fog szerepelni az új mezőgazdasági népiskolák létesítése során, mert az iskolák szervezete és tanterve különösen igen kedvező a serdülő leánytanulók oktatására és nevelésére. Leányok számára gazdasági és háztartási iskoláink alig-alig vannak, ezért a 14—15 éves leányoknak eddig nem volt lehetőségük arra, hogy kertészetet, állattenyésztést, főzést és háztartást, szabásvarrást, kézimunkázást stb., mint leendő gazdaasszonyoknak való tudnivalókat elsajátíthassanak. Ez a megállapítás szól nemcsak a mezőgazdasági, hanem az ipar és más pályákon élő szülők leánygyermekére is. A mezőgazdasági iskolát eddig is az tette különösen vonzóvá a szülők előtt, hogy leánygyermeküket otthon, tehát a szülői környezetben, ingyenesen és élethivatásuknak megfelelő, nagyon is szükséges előképzettségben részesítették. Az átszervezéssel és a mindennapos tanítással a leányok gyakorlati és szakirányú oktatása újabban jelentékenyen fokozódott, a felemelt óraszámokkal működő iskolák mondhatni kész gazdaasszonyokat, ügyes kertészkedő, baromfinevelő, kézimunkázó stb. leányokat juttatnak szülőiknek. Ezt más iskolák alig tehetik meg, mert hiányzik a felszerelt gyakorlóterület, a háztartási konyha és munkaterem, különösen pedig a szakképzett tanerő, amelyekkel a mezőgazdasági iskolák már is rendelkeznek.

Az 1940. évi XX. tc. lehetőséget ad a VIII. osztályt kiváló sikerrel végzett tanulóknak arra, hogy tanulmányaikat sikeres felvételi vizsga után a gazdasági középiskolákban folytathassák. Megnyílt tehát a lehetősége annak, hogy a 8 osztályos elemiből az igazi tehetségesek a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi középiskolákba is juthassanak. Most még nem tudhatjuk, hogy a kiváló elemenetelt felmutató tanulók a törvény e rendelkezését milyen arányban veszik majd igénybe, de mindenestre számolnunk kell azzal, hogy jövőben a polgári iskolákban több lesz a különbözeti vizsgával elemiből jött tanuló és jelentkezni fognak a gazdasági középiskolákban is a felvételi vizsgára igyekezők. A mezőgazdasági iskolát kiváló eredménnyel végzettek részére már nincs ilyen széleskörű továbbtanulási lehetőség, mert ezek számára csak a mezőgazdasági középiskola és a többi kimondottan mezőgazdasági szakiskolák valamelyike jöhet számításba.

A foglalkozási ágakat törvények és rendeletek keretezik és védik. Például: az ipar üzése engedélyhez, szakképzettséghez, vizsgák letelvésehez stb. kötött. A kereskedelem üzése is sok kötöttséggel jár. Nem így a mezőgazdálkodás. Gazda és földművelő, bérlő és őstermelő bárki lehet, a hazai termőföldön minden előképzettség nélkül bárki jól vagy rosszul gazdálkodhat. Közeledek azonban az idő, amikor megváltozik az e téren eddig követett rendszer s a föld tulajdonba vételét, az azon való bérletet és gazdálkodást némi mezőgazdasági képzettséghez kötik. Házhely, földigénylés, szőlő, gyümölcsös telepítés stb. eseteiben mindenestre a hozzáértést, az iskolázottságot és a hivatástudatot kell el-

sősorban is figyelembe venni, jövőben pedig jobban érvényre juttatni. A mezőgazdasági népiskolák e szempontból is fontos feladat végzésére hivatottak, mert a jövő gazdálkodó nemzedéknek jogos és hivatásszerű foglalkozásához végbizonyítványuk alapján kellő biztosítékot adnak.

Az elsorolt néhány példa is elegendő szemléltetést nyújt ahhoz, hogy a mezőgazdasági iskola, mint intézmény érdekes és lendületes változás, valamint fejlődés előtt áll. Az átmeneti években lesznek kisebb-nagyobb akadályok, iskolák közötti surlódások, sőt a vezető körökben is részrehajlások; mindezek azonban nem fogják komolyan megakadályozni, legfeljebb csak késleltetni az új célkitűzés megvalósítását és a mezőgazdasági népiskola hivatástudatának betöltését.

Géher Lajos.

Korszerű nevelés a történettanításban.

Régi mondás: akié az iskola, azé a jövő! Bár e mondás ma már inkább csak jelképes értelemben helytálló — hiszen napjainkban a népművelés s a propaganda egész nemzeteket nevel iskolán kívül is —, mégis foglalkoznunk kell az iskolai nevelés jelentőségével, mint a korszerű nevelés egyik legjelentősebb eszközével.

Voltak korok, amikor az *erkölcsi gondok* uralkodtak (középkor), ismét mások, amelyekben inkább az *értelem* jutott előtérbe (a francia felvilágosodás kora) s ismét máskor az *anyagis, reális javak* jutottak erősebb megvilágításba (gazdasági válságok idején). De egy és ugyanazon gondolatnak vagy érzésnek is különböző jellemzői uralták olykor az egyes korokat (nemzeti eszme).

Minden nemzet törekvése tehát az, hogy mindig olyanná nevelje ifjúságát, melyet tőle a *korszellem*, vagy *saját nemzeti törekvései* megkívánnak.

Jól megfigyelhetjük ezt nemzeti multunkban is. A magyarság e hazába kerülésétől II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának végéig mint *katona-nemzet* szerepelt a világ előtt, hogy azután *jogász-nemzetté* legyen s volt idő, mikor mintha *hivatalnok-nemzetté* kívánt volna válni.

Különösen tudatosult az állam kulturpolitikai feladatainak jelentősége a XIX. sz. folyamán felfokozódott *nacionalizmussal*, amely az államban többé már nemcsak hatalmi szervezetet látott, hanem benne a nemzeti kultúra sajátos értékeinek letéteményesét is érezte. Így tűzött a nemzeti öntudat és érzés az állam elé pozitív kulturpolitikai feladatokat. A nemzeti gondolat az utolsó félszázad hatalmas kulturpolitikai lendületének világszerte a légbővebben buzgó forrása. Nyilvánvaló lett, hogy minél műveltebb egy nemzet, vagyis minél szélesebb rétegeiben a tudásnak és az erkölcsnek minél magasabb fokán áll, annál jobban tudja a maga szellemi és energiamennyiségét növelni, ami egyet jelent hatalmának emelkedésével is. A kultúra értékeinek megvalósítása, a kulturjavak fokozása ugyanis egyben a hatalom fokozása is.

Minden nemzetnek fokozott becsvágya, hogy fiainak egységes nevelést adjon, amely kifejleszti a nemzet sajátos egyéniségét. Így nyo-